

**Пенсійне забезпечення
військовослужбовців в
умовах воєнного стану.
Загальне пенсійне
забезпечення в умовах
воєнного стану**

Військова агресія РФ проти України, наявність окупованої території країни, тимчасово переміщені особи, біженці за кордонами України – це навіть не усі проблеми і перешкоди, які впливають на пенсійне забезпечення населення країни. Окремо слід розглядати питання щодо пенсійного забезпечення військовослужбовців, враховуючи ті тяготи та ризики, які супроводжують цю категорію громадян країни під час активних воєнних дій. До великої війни мало хто задумувався про соціальну та пенсійну підтримку військових. В цьому збірнику будуть висвітлені найбільш актуальні проблеми пенсійного забезпечення в країні з урахуванням поточних політичних, соціальних і воєнних проблем, наведений актуальний блок чинного законодавства, яке регулює ці питання, наявну судову практику. Видання розраховане на широкий загал вдумливих читачів.

**ПЕНСІЙНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ**

**ЗАГАЛЬНЕ ПЕНСІЙНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ**

Видавничий дім
«ПРОФЕСІОНАЛ»
Київ – 2023

Укладачі:

Копотун Ігор Миколайович — доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням Донецького державного університету внутрішніх справ;

Коропатнік Ігор Михайлович — доктор юридичних наук, професор, начальник кафедри правового забезпечення Військового інституту Національного університету імені Тараса Шевченка, полковник юстиції;

Микитюк Микола Андрійович — доктор юридичних наук, доцент, професор спеціальної кафедри №1 Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, полковник;

Павлюк Олександр Олексійович — начальник штабу-заступник командувача Сухопутних військ Збройних сил України, кандидат військових наук, генерал-лейтенант;

Пасіка Сергій Петрович — кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Науково-дослідного центру Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Петков Сергій Валерійович — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного та приватного права Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського.

Пенсійне забезпечення військовослужбовців в умовах воєнного стану.

П 25 Загальне пенсійне забезпечення в умовах воєнного стану. / Укл.: Копотун І. М., Коропатнік І. М., Микитюк М. А., Павлюк О. О., Пасіка С. П., Петков С. В. — Київ. ВД «Професіонал», 2023. — 692 с.

ISBN 978-611-01-2915-2

Військова агресія РФ проти України, наявність окупованої території країни, тимчасово переміщені особи, біженці за кордонами України – це навіть не усі проблеми і перешкоди, які випливають на пенсійне забезпечення населення країни.

Окремо слід розглядати питання щодо пенсійного забезпечення військовослужбовців, враховуючи ті тяготи та ризики, які супроводжують цю категорію громадян країни під час активних воєнних дій. До великої війни мало хто задумувався про соціальну та пенсійну підтримку військових.

В цьому збірнику будуть висвітлені найбільш актуальні проблеми пенсійного забезпечення в країні з урахуванням поточних політичних, соціальних і воєнних проблем, наведений актуальний блок чинного законодавства, яке регулює ці питання, наявну судову практику.

Видання розраховане на широкий загал вдумливих читачів.

ВСТУП

Військова агресія РФ проти України, наявність окупованої території країни, тимчасово переміщені особи, біженці за кордонами України — це навіть не усі проблеми і перешкоди, які впливають на пенсійне забезпечення населення країни.

Окремо слід ставить питання щодо пенсійного забезпечення військовослужбовців, враховуючи ті тяготи та ризики, які супроводжують цю категорію громадян країни під час активних воєнних дій. До великої війни мало хто задумувався про соціальну та пенсійну підтримку військових.

Спеціальний закон, що регулює цю сферу, ухвалили в перший рік Незалежності країни і за три десятиліття він перетворився на спосіб надання соціальних привілеїв для «обраних» силових структур. Наразі йому бракує соціальної справедливості щодо тих військових, які жертвують життям та здоров'ям.

В загальнодержавному розумінні нині соціальні та пенсійні гарантії держави для військових та силовиків наразі неспівставно великі порівняно з фінансовими спроможностями бюджету. Особливо зважаючи на масштабну демографічну кризу.

В цьому збірнику будуть висвітлені найбільш актуальні проблеми пенсійного забезпечення в країні з урахуванням поточних політичних, соціальних і воєнних проблем, наведений актуальний блок чинного законодавства, яке регулює ці питання, наявну судову практику.

Видання розраховане на широкий загал вдумливих читачів.

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Пенсійне забезпечення військовослужбовців регулює закон, що був ухвалений у 1992 році. Це Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 2262-XII. Він встановлює особливі умови розрахунку розмірів пенсій, а також вимоги щодо стажу та віку виходу на заслужений відпочинок.

За 30 років закон змінювали понад вісімдесят разів. У підсумку пільги поширили не лише на військовослужбовців, а й на співробітників певних органів так званого «силового блоку»:

- Національне антикорупційне бюро;
- Служба судової охорони;
- Управління державної охорони;
- Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації;
- Служба безпеки України;
- Державна інспекція техногенної безпеки;
- Державна прикордонна служба;
- Державна служба з надзвичайних ситуацій;
- Державна кримінально-виконавча служба;
- Податкова міліція (ліквідована наприкінці 2021 року);
- Бюро економічної безпеки.

За загальним правилом для осіб, звільнених з військової служби, в Україні передбачено **три види пенсій**:

- за вислугу років;
- по інвалідності (якщо вона настала під час проходження служби);
- в разі втрати годувальника (призначаються родинам загиблих захисників та захисниць).

Пенсію за вислугу років кожному звільненому військовому обчислюють індивідуально у **відсотках від розміру грошового забезпечення**, враховуючи:

- оклад за посадою;
- військове звання;
- надбавку за вислугу років;

щомісячні додаткові виплати: надбавки, доплати, підвищення, премії.

Правила нарахування пенсії за вислугу:

особам, які мають вислугу 20 років і більше — 50% + 3% за кожний рік вислуги понад 20 років;

звільненим у відставку за віком або за станом здоров'я — 55% + 3% за кожний рік вислуги понад 20 років;

особам, які звільняються зі служби у зв'язку з реформуванням ЗСУ — 50% + 3% за кожний рік вислуги понад 20 років, але не більше ніж 65%;

особам, які мають страховий стаж 25 років і більше, з яких не менше 12 календарних років і 6 місяців становить військова служба — 50% + 1% за кожний рік стажу понад 25 років.

Статтею 13 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» передбачено **такі розміри грошового забезпечення:**

№	Категорія військовослужбовців	Розмір грошового забезпечення
1	Військовослужбовцям, звільненим у відставку за віком або за станом здоров'я	у розмірі 55% сум грошового забезпечення + 3% грошового забезпечення за кожний рік понад 20 років вислуги
2	Кадровим військовослужбовцям та військовослужбовцям за контрактом, які мають вислугу років 20 і більше років	у розмірі 50% сум грошового забезпечення
3	Військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, які мають страховий стаж 25 років та більше, з яких не менше 12 років та 6 місяців становить військова служба, служба в органах внутрішніх справ, державній пожежній охороні, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, органах і підрозділах цивільного захисту, податковій міліції чи Державній кримінально-виконавчій службі	у розмірі 50% сум грошового забезпечення за страховий стаж 25 років та додатково 1% за кожний рік страхового стажу понад 25 років

№	Категорія військовослужбовців	Розмір грошового забезпечення
4	Військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, які звільняються з військової служби у зв'язку з реформуванням Збройних сил України	у розмірі 50% сум грошового забезпечення за 20 років вислуги та додатково 3% сум грошового забезпечення за кожний повний рік понад 20 років, але не більше ніж 65% сум грошового забезпечення

Максимальний розмір пенсії за вислугу років не повинен перевищувати 70% відповідних сум грошового забезпечення. **Винятки:** особи, які під час проходження служби брали участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС I категорії — 100%, II категорії — 95%.

Мінімальний розмір пенсії за вислугу років встановлюють у розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Пенсії військовослужбовцям призначаються і виплачуються **після звільнення їх зі служби.**

Виплата пенсії не припиняється у випадку призову на військову службу під час часткової чи загальної мобілізації, на особливий період до Збройних сил України, інших утворених відповідно до Законів України військових формувань, органів та підрозділів цивільного захисту.

При наступному звільненні зі служби цих осіб здійснюється перерахунок пенсії з урахуванням загальної вислуги років на день останнього звільнення. За бажанням осіб, звільнених з військової служби, інших осіб, які мають право на пенсію за Законом, та членів їх сімей їм може призначатися пенсія на умовах, передбачених Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (**дострокова пенсія за віком при досягненні чоловіками 55 років та наявності страхового стажу не менше 25 років і при досягненні жінками 50 років та наявності у них не менше 20 років страхового стажу**).

При цьому для обчислення пенсій враховуються **усі види грошового забезпечення**, що отримували зазначені особи перед звільненням зі служби.

Розмір грошового забезпечення, який враховується при обрахунку пенсії складається з нарахувань залежно від посади, звання, вислугу років.

Пенсії за вислугу років підвищуються відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»:

учасникам бойових дій — на 25% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;

особам з інвалідністю внаслідок війни: I групи — на 50% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, II групи — на 40% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, III групи — на 30% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;

учасникам війни — на 10% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;

членам сімей загиблих військовослужбовців — на 25% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, — членам сімей військовослужбовців, які загинули або померли внаслідок поранення, контузії чи каліцтва під час захисту Батьківщини або внаслідок захворювання, пов'язаного з перебуванням на фронті або одержаного в період проходження військової служби: — на 10% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, — дружинам (чоловікам) померлих учасників війни і бойових дій, визнаних за життя особами з інвалідністю від загального захворювання, трудового каліцтва та з інших причин, які не одружилися вдруге.

Військова пенсія по інвалідності:

Залежно від причини інвалідності особи, які мають право на пенсію поділяються на такі категорії:

особи з інвалідністю внаслідок війни — при настанні інвалідності внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, одержаних під час захисту Батьківщини, виконання обов'язків військової служби (службових обов'язків).

Розмір пенсії :

- I група — 100% грошового забезпечення;
- II група — 80% грошового забезпечення;
- III група — 60% грошового забезпечення.

інші особи з інвалідністю з числа військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» — при настанні інвалідності внаслідок каліцтва, одержаного в результаті нещасного випадку, непов'язаного з виконанням обов'язків військової служби (службових обов'язків), або внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням служби.

Розмір пенсії :

- I група — 70% грошового забезпечення;
- II група — 60% грошового забезпечення;
- III група — 40% грошового забезпечення.

Мінімальний розмір пенсії по інвалідності:

особам з інвалідністю внаслідок війни з числа солдатів і матросів строкової служби (прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність):

- I групи — 120%;
- II групи 110%;
- III групи 105%;

іншим особам з інвалідністю з числа солдатів і матросів строкової служби (прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність):

I групи — 110%, II групи 105%, III групи 100% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

особам з інвалідністю з числа ефрейторів (старших солдатів) і сержантів, старших матросів і старшин строкової служби — 110 відсотків, з числа прапорщиків і мічманів, військовослужбовців надстрокової служби та військової служби за контрактом, осіб молодшого начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, Державної кримінально-виконавчої служби, державної пожежної охорони — 120 відсотків, а з числа осіб офіцерського складу та осіб начальницького складу (крім молодшого) органів внутрішніх справ, Державної кримінально-виконавчої служби і державної пожежної охорони — 130 відсотків відповідних

мінімальних розмірів пенсій, передбачених для осіб з інвалідністю з числа солдатів і матросів строкової служби.

Пенсія для членів родини в разі втрати військовослужбовця-годувальника:

Відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», **право на пенсію мають:**

батьки та дружина (чоловік) годувальника, що загинув при виконанні службових обов'язків.

Умова отримання пенсії: не раніше ніж в 55 років, незалежно від тривалості страхового стажу.

Розмір пенсійної виплати: 70% заробітної плати загиблого годувальника членам сім'ї та дитині.

Якщо в сім'ї двоє та більше дітей — по 50% на кожну дитину.

Також ця категорія має право на призначення пенсії, **якщо вони мають право на:**

пенсію незалежно від віку;

дострокову пенсію за віком;

пенсію за віком на пільгових умовах;

пенсію зі зменшенням пенсійного віку відповідно до закону, або є особами з інвалідністю.

У разі смерті військовослужбовця, що не пов'язана з виконанням службових обов'язків, право на отримання пенсійних виплат мають:

батьки та дружина (чоловік) годувальника.

Умова отримання пенсії: досягли 60 років незалежно від наявності у них страхового стажу, або є особами з інвалідністю.

Розмір пенсійної виплати: 30% заробітної плати померлого на кожного члена сім'ї.

Незалежно від причини смерті годувальника, мінімальний (2 прожиткові мінімуми для непрацездатних осіб) та максимальний (10 прожиткових мінімумів для непрацездатних осіб) розміри пенсії в разі втрати годувальника застосовуються до кожного непрацездатного члена сім'ї окремо.

Крім пенсії з втрати годувальника, родичі військових та мобілізованих, які загинули під час великої війни, отримують 15 млн грн **одноразової допомоги.**

Цю суму розподіляють на рівні частини між близькими родичами загиблого. На ці кошти не можуть претендувати родичі військового, які проживають в РФ чи Білорусі.

Проблеми пенсійного забезпечення військових.

Законодавство про пенсії та виплати військовим ухвалювали у 1990-х роках, тож воно не було розраховане на теперішні масштаби боїв. Зобов'язання, які країна взяла на себе в мирний час, наразі можуть стати для неї непідйомним тягарем.

Не дивно, що в уряді активно працюють над реформою пенсійного забезпечення військовослужбовців, аби зробити систему більш справедливою, сталою та підйомною для держави.

Це актуально в контексті демографічної кризи та майбутньої фінансової спроможності Пенсійного фонду.

У системі пенсійного забезпечення колишніх силовиків та військових є **низка ключових проблем та ризиків**:

Виплати чинним військовим пенсіонерам «прив'язані» до забезпечення тих, хто служить

За законодавством, держава зобов'язана підвищувати пенсії військовим пенсіонерам не лише під час проведення загальної індексації, але й у разі, якщо зростає розмір грошового забезпечення чинних військовослужбовців.

Тобто щоразу, коли держава мотивує захисників більшим грошовим забезпеченням, вона автоматично підвищує виплати для **пів мільйона пенсіонерів** колишніх військових та працівників силових структур.

Як наслідок, в уряді звужуються можливості для підвищення зарплат в армії, адже кожне таке рішення призводить до зростання видатків Пенсійного фонду, профінансувати які в умовах війни складно.

Від такої системи найбільше виграють не колишні військові, а експрацівники силових структур.

За даними Мінсоцполітики, у липні 2022 року середня пенсія військових становила 9 117 грн, тоді як у колишніх працівників Управління держохорони — 12 300 грн, Служби судової охорони — 14 220 грн, НАБУ — 20 270 грн.

Держава підтримує родини військових, які отримали інвалідність, менше, ніж родини військових, які загинули

Військові, які отримали інвалідність, та їх близькі мають значні потреби в державній підтримці. Часто вони потребують встановлення дорогих протезів, проведення дорогих операцій та реабілітації.

Усе це значні витрати, які лягають на плечі родичів колишніх військовослужбовців.

Розмір одноразової виплати військовому, який отримав інвалідність під час служби, **може бути в 15 разів меншою**, ніж виплата родичам військового, що загинув.

Поточна система пенсійного забезпечення військових не була готова до масштабних боїв, у яких ті щодня травмуються, отримують інвалідність та гинуть.

Через це держава недофінансовує видатки на користь військових та членів їх родин, які мають значні фінансові потреби, пов'язані з лікуванням.

Окремої уваги заслуговує бюрократичний процес оформлення інвалідності чи втрати працездатності військовослужбовців. Попри обіцянки урядовців покращити процедуру, вона досі надто обтяжлива та довга.

Пенсійні пільги військовим буде складно профінансувати

Можливість раннього виходу на пенсію, яку військовим та учасникам бойових дій надає закон, може призвести до скорочення кількості працівників та зростання числа отримувачів соціальних допомог.

Пільговий вік виходу на пенсію мають не лише кадрові військовослужбовці та працівники силових структур, а всі учасники боїв. Мова йде про сотні тисяч осіб, які зможуть вийти на пенсію на десять років раніше.

Демографічна ситуація в країні була складна і до війни. Народжуваність була менша, ніж необхідно для відтворення населення. При цьому отримувачів пенсій було більше, ніж платників внесків до Пенсійного фонду.

Після 24 лютого 2022 року ситуація погіршилася, адже з країни виїхали мільйони жінок працездатного віку і дітей. Як наслідок, платників внесків до Пенсійного фонду та платників податків загалом з часом ставатиме дедалі менше, тоді як кількість отримувачів допомог стрімко зростатиме.

Ситуація ускладнюється й тим, що видатки на пенсії колишнім військовим та родичам загиблих захисників прив'язані до грошового забезпечення військових, що служать, і вони щоразу зростатимуть.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»;

Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»

Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 року №1088 «Деякі питання виплати пенсій окремим категоріям громадян»

Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 р. N 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб»

Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. № 1381 «Про підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення»

Постанова Кабінету Міністрів України від 16.02.2022 р № 118 «Про індексацію пенсій та заходи щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2022 році»

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 29, ст.399)

*{Вводиться в дію Постановою ВР № 2263-ХІІ від 09.04.92, ВВР,
1992, № 29, ст.400}*

*{Із змінами, внесеними згідно з Декретом № 7-92 від 09.12.92, ВВР,
1993, № 5, ст. 34 Законами № 3946-ХІІ від 04.02.94, ВВР, 1994,
№ 24, ст.178 № 126/95-ВР від 06.04.95, ВВР, 1995, № 16, ст.111
№ 358/95-ВР від 05.10.95, ВВР, 1995, № 34, ст.268 № 456/95-ВР від
23.11.95, ВВР, 1995, № 44, ст.327 № 103/96-ВР від 25.03.96, ВВР,
1996, № 17, ст. 73 № 534/96-ВР від 21.11.96, ВВР, 1997, № 4, ст. 23
№ 85/98-ВР від 05.02.98, ВВР, 1998, № 26, ст.149 № 312-ХІV від
11.12.98, ВВР, 1999, № 4, ст.35 № 1081-ХІV від 21.09.99, ВВР, 1999,
№ 48, ст.409 № 2171-ІІІ від 21.12.2000, ВВР, 2001, № 9, ст.38
№ 2981-ІІІ від 17.01.2002, ВВР, 2002, № 17, ст.125 № 3111-ІІІ від
07.03.2002, ВВР, 2002, № 33, ст.236 № 51-ІV від 04.07.2002, ВВР,
2002, № 35, ст.262 № 662-ІV від 03.04.2003, ВВР, 2003, № 27,
ст.209 — набуває чинності 01.08.2003 року № 1519-ІV від
19.02.2004, ВВР, 2004, № 23, ст.320 № 1769-ІV від 15.06.2004, ВВР,
2004, № 36, ст.447 № 1889-ІV від 24.06.2004, ВВР, 2004, № 50,
ст.536 № 2255-ІV від 16.12.2004, ВВР, 2005, № 4, ст.107 № 2505-ІV
від 25.03.2005, ВВР, 2005, № 17, № 18-19, ст.267}*

{Щодо визнання неконституційними окремих положень див.

Рішення Конституційного Суду № 8-рп/2005 від 11.10.2005}

*{Із змінами, внесеними згідно із Законами № 3235-ІV від 20.12.2005,
ВВР, 2006, № 9, № 10-11, ст.96 № 3200-ІV від 15.12.2005, ВВР,
2006, № 14, ст.116 № 3475-ІV від 23.02.2006, ВВР, 2006, № 30,
ст.258 № 3591-ІV від 04.04.2006, ВВР, 2006, № 37, ст.318 № 489-V
від 19.12.2006, ВВР, 2007, № 7-8, ст.66 № 857-V від 03.04.2007,
ВВР, 2007, № 27, ст.361 № 1014-V від 11.05.2007, ВВР, 2007, № 33,*

ст.442 № 107-VI від 28.12.2007, ВВР, 2008, № 5-6, № 7-8, ст.78 — зміни діють по 31 грудня 2008 року}
{Додатково див. Рішення Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами № 879-VI від 15.01.2009, ВВР, 2009, № 24, ст.296 № 1254-VI від 14.04.2009, ВВР, 2009, № 36-37, ст.511 № 1567-VI від 25.06.2009, ВВР, 2010, № 1, ст.4 № 2856-VI від 23.12.2010, ВВР, 2011, № 29, ст.272}

{Установити, що у 2011 році норми і положення статей 14, 22, 37 та частини третьої статті 43 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України виходячи з наявного фінансового ресурсу бюджету Пенсійного фонду України на 2011 рік згідно із Законом № 2857-VI від 23.12.2010}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами № 3668-VI від 08.07.2011, ВВР, 2012, № 12-13, ст.82 № 3917-VI від 18.10.2011, ВВР, 2012, № 22, ст.216 № 4652-VI від 13.04.2012, ВВР, 2013, № 21, ст.208 № 4711-VI від 17.05.2012, ВВР, 2013, № 14, ст.89 № 5286-VI від 18.09.2012, ВВР, 2013, № 38, ст.499 № 5462-VI від 16.10.2012, ВВР, 2014, № 6-7, ст.80 № 224-VII від 14.05.2013, ВВР, 2014, № 11, ст.132 № 231-VII від 14.05.2013, ВВР, 2014, № 11, ст.135 № 1166-VII від 27.03.2014, ВВР, 2014, № 20-21, ст.745 № 1169-VII від 27.03.2014, ВВР, 2014, № 20-21, ст.746 № 1194-VII від 09.04.2014, ВВР, 2014, № 25, ст.890 № 1241-VII від 06.05.2014, ВВР, 2014, № 27, ст.907 № 1243-VII від 06.05.2014, ВВР, 2014, № 27, ст.909 № 1274-VII від 20.05.2014, ВВР, 2014, № 27, ст.922 № 1275-VII від 20.05.2014, ВВР, 2014, № 29, ст.942 № 1542-VII від 20.06.2014, ВВР, 2014, № 34, ст.1169 № 76-VIII від 28.12.2014 — щодо набрання чинності норм зазначеного Закону див. "Прикінцеві положення" № 116-VIII від 15.01.2015, ВВР, 2015, № 13, ст.85 № 213-VIII від 02.03.2015, ВВР, 2015, № 22, ст.145}

{Офіційне тлумачення до Закону див. в Рішенні Конституційного Суду № 4-рп/2015 від 13.05.2015}

{Із змінами, внесеними згідно із Законами № 580-VIII від 02.07.2015, ВВР, 2015, № 40-41, ст.379 № 614-VIII від 15.07.2015, ВВР, 2015, № 36, ст.361 № 900-VIII від 23.12.2015, ВВР, 2016, № 3, ст.31 № 901-VIII від 23.12.2015, ВВР, 2016, № 4, ст.44 № 911-VIII від

24.12.2015, *BBP*, 2016, № 5, *ст.50* № 1080-VIII від 12.04.2016, *BBP*, 2016, № 21, *ст.409* № 1673-VIII від 18.10.2016, *BBP*, 2016, № 48, *ст.809* № 1678-VIII від 18.10.2016, *BBP*, 2016, № 48, *ст.810* № 1683-VIII від 18.10.2016, *BBP*, 2017, № 4, *ст.35* № 1769-VIII від 06.12.2016, *BBP*, 2017, № 4, *ст.39* № 1774-VIII від 06.12.2016, *BBP*, 2017, № 2, *ст.25* № 1791-VIII від 20.12.2016, *BBP*, 2017, № 4, *ст.42*}

{Щодо визнання неконституційними окремих положень див.

Рішення Конституційного Суду № 7-рп/2016 від 20.12.2016}

*{Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2148-VIII від 03.10.2017, *BBP*, 2017, № 40-41, *ст.383* № 2249-VIII від 19.12.2017, *BBP*, 2018, № 6-7, *ст.43* № 2325-VIII від 13.03.2018, *BBP*, 2018, № 20, *ст.189* № 2377-VIII від 03.04.2018, *BBP*, 2018, № 27, *ст.220* № 2443-VIII від 22.05.2018, *BBP*, 2018, № 33, *ст.250* № 2509-VIII від 12.07.2018, *BBP*, 2018, № 35, *ст.267* № 2462-VIII від 19.06.2018, *BBP*, 2018, № 39, *ст.285* № 524-IX від 04.03.2020, *BBP*, 2020, № 38, *ст.279* № 540-IX від 30.03.2020, *BBP*, 2020, № 18, *ст.123* № 720-IX від 17.06.2020, *BBP*, 2020, № 47, *ст.408* № 912-IX від 17.09.2020 № 1150-IX від 28.01.2021, *BBP*, 2021, № 23, *ст.197* № 1357-IX від 30.03.2021, *BBP*, 2021, № 29, *ст.234* № 1810-IX від 19.10.2021, *BBP*, 2021, № 52, *ст.428* № 2040-IX від 15.02.2022 № 2121-IX від 15.03.2022 № 2146-IX від 24.03.2022 № 2153-IX від 24.03.2022 № 2314-IX від 19.06.2022 № 2379-IX від 08.07.2022 № 2653-IX від 06.10.2022}*

{Установити, що у 2016 році норми і положення частин першої та другої статті 9, статей 14, 22, 36, 37 та 43 цього Закону застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів та бюджету Фонду соціального страхування України, згідно із Законом № 928-VIII від 25.12.2015}

{Статтю 39 Закону № 2285-IV від 23.12.2004 виключено на підставі Закону № 2392-IV від 01.02.2005.

Статтею 39 Закону № 2285-IV від 23.12.2004 встановлено, що особи, яким раніше призначено пенсії відповідно до цього Закону, мають право на перерахунок пенсій з урахуванням положень Закону № 1769-IV від 15.06.2004 та виплату 50 відсотків перерахованої пенсії з 1 січня 2005 року, а з 1 січня 2006 року — 100 відсотків перерахованої пенсії. У разі якщо внаслідок перерахунку за нормами

цього Закону розмір пенсії або виплачуваної в період з 1 січня 2005 року до 1 січня 2006 року її частини зменшується, пенсія виплачується в раніше встановленому розмірі.}

{Установити, що пенсії за вислугу років та пенсії в разі втрати годувальника, які призначаються військовослужбовцям, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяким іншим особам, а також членам їх сімей відповідно до цього Закону, не можуть бути нижче 100 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, згідно із Законом № 3235-IV від 20.12.2005}

{Установити, що розмір пенсії (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги та пенсій за особливі заслуги перед Україною та інших доплат до пенсій, встановлених законодавством), призначених у 2006 році відповідно до цього Закону, не може перевищувати 12 мінімальних пенсій за віком, встановленої абзацом першим частини першої статті 28 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", згідно із Законом № 3235-IV від 20.12.2005}

{Установити, що з 1 січня 2007 року максимальний розмір пенсії або щомісячного довічного грошового утримання (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги та пенсій за особливі заслуги перед Україною та інших доплат до пенсій, встановлених законодавством), призначених (перерахованих) у 2006-2007 роках відповідно до цього Закону не може перевищувати 12 мінімальних розмірів пенсії за віком, встановленої абзацом першим частини першої статті 28 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", а по інших категоріях пенсіонерів розмір пенсії або щомісячного довічного грошового утримання (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткових пенсій, цільової грошової допомоги та пенсій за особливі заслуги перед Україною та інших доплат до пенсій, встановлених законодавством), призначених (перерахованих) у 2007 році, не може перевищувати 10 тисяч гривень на місяць згідно із Законом № 489-V від 19.12.2006}

{Установити, що звільненим у 2006-2007 роках особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби

за контрактом, особам, які мають право на пенсію відповідно до цього Закону, та членам їх сімей до грошового забезпечення для обчислення пенсій враховуються відповідні оклади за посадою, військовим (спеціальним) званням, процентна надбавка за вислугу років у розмірах, встановлених за останньою штатною посадою перед звільненням, а також щомісячні додаткові види грошового забезпечення (надбавки, доплати, підвищення) та премії в розмірі, що визначаються за 24 останні календарні місяці служби підряд перед звільненням у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, згідно із Законом № 489-V від 19.12.2006}

{У тексті Закону слова "особи начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ" у всіх відмінках замінено словами "особи, які мають право на пенсію за цим Законом" у відповідних відмінках згідно із Законом № 51-IV від 04.07.2002}

{У тексті Закону слова "кримінально-виконавча система України" у всіх відмінках замінено словами "Державна кримінально-виконавча служба України" у відповідних відмінках згідно із Законом № 3591-IV від 04.04.2006}

{У тексті Закону слова "інвалід", "інвалід з дитинства", "дитина-інвалід" та "інвалід війни" в усіх відмінках і числах замінено відповідно словами "особа з інвалідністю", "особа з інвалідністю з дитинства", "дитина з інвалідністю" та "особа з інвалідністю внаслідок війни" у відповідному відмінку і числі згідно із Законом № 2148-VIII від 03.10.2017}

{У тексті Закону слова "Великої Вітчизняної" замінено словами "Другої світової" згідно із Законом № 2443-VIII від 22.05.2018}

{У тексті Закону слова "особа офіцерського складу, прапорщик і мічман, військовослужбовець надстрокової служби та військової служби за контрактом" і "особа офіцерського складу, прапорщик і мічман, військовослужбовець надстрокової служби і військової служби за контрактом" у всіх відмінках і числах замінено словами "особа з числа військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової служби) рядового, сержантського, старшинського та офіцерського складу" у відповідному відмінку і числі згідно із Законом № 2040-IX від 15.02.2022}

Цей Закон визначає умови, норми і порядок пенсійного забезпечення громадян України із числа осіб, які перебували на

військовій службі, службі в органах внутрішніх справ, Національній поліції, Національному антикорупційному бюро України, Службі судової охорони, державній пожежній охороні, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, органах і підрозділах цивільного захисту, податковій міліції, Бюро економічної безпеки України чи Державній кримінально-виконавчій службі України, та деяких інших осіб, які мають право на пенсію за цим Законом.

{Абзац перший преамбули із змінами, внесеними згідно із Законами № 879-VI від 15.01.2009, № 901-VIII від 23.12.2015, № 2509-VIII від 12.07.2018, № 1150-IX від 28.01.2021, № 1810-IX від 19.10.2021}

Закон має на меті реалізацію особами, які мають право на пенсію за цим Законом, свого конституційного права на державне пенсійне забезпечення у випадках, передбачених Конституцією України та цим Законом, і спрямований на встановлення єдності умов та норм пенсійного забезпечення зазначеної категорії громадян України.

Держава гарантує гідне пенсійне забезпечення осіб, які мають право на пенсію за цим Законом, шляхом встановлення їм пенсій не нижче прожиткового мінімуму, визначеного законом, перерахунок призначених пенсій у зв'язку із збільшенням рівня грошового забезпечення, надання передбачених законодавством державних соціальних гарантій, вжиття на державному рівні заходів, спрямованих на їх соціальний захист.

{Преамбула із змінами, внесеними згідно із Законами № 3946-12 від 04.02.94, № 103/96-ВР від 25.03.96, № 85/98-ВР від 05.02.98, № 312-XIV від 11.12.98, № 2171-III від 21.12.2000; в редакції Закону № 51-IV від 04.07.2002; із змінами, внесеними згідно із Законами № 662-IV від 03.04.2003, № 1889-IV від 24.06.2004; в редакції Закону № 2505-IV від 25.03.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV від 15.12.2005; в редакції Закону № 3591-IV від 04.04.2006}

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Види пенсійного забезпечення

Особи з числа військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової служби) рядового, сержантського, старшинського та офіцерського складу, особи, які мають право на пенсію за цим Законом при наявності встановленої цим Законом вислуги на військовій службі, службі в органах внутрішніх справ, Національній поліції та на службі на посадах начальницького складу в Національному антикорупційному бюро України, Службі судової охорони і в державній пожежній охороні, службі в Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, в органах і підрозділах цивільного захисту, податкової міліції, Бюро економічної безпеки України, Державної кримінально-виконавчої служби України мають право на довічну пенсію за вислугу років.

{Частина перша статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1889-IV від 24.06.2004, № 2505-IV від 25.03.2005, № 3475-IV від 23.02.2006, № 901-VIII від 23.12.2015, № 2509-VIII від 12.07.2018, № 1150-IX від 28.01.2021, № 1810-IX від 19.10.2021}

Військовослужбовці, особи, які мають право на пенсію за цим Законом, які стали особами з інвалідністю за умов, передбачених цим Законом, набувають право на пенсію по інвалідності.

Члени сімей військовослужбовців, осіб, які мають право на пенсію за цим Законом, які загинули чи померли або пропали безвісти, мають право на пенсію в разі втрати годувальника.

{Стаття 1 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3946-12 від 04.02.94, № 103/96-ВР від 25.03.96}

Стаття 1¹. Законодавство про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб, які мають право на пенсію за цим Законом

Законодавство про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб, які мають право на пенсію за цим Законом, базується на Конституції України і складається з цього Закону, Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" та інших нормативно-правових актів України, прийнятих відповідно до цих законів.

Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші норми щодо пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб, які мають право на пенсію за цим Законом, то застосовуються норми міжнародного договору.

Зміна умов і норм пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб, які мають право на пенсію за цим Законом, здійснюється виключно шляхом внесення змін до цього Закону та Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування".

{Закон доповнено статтею 1⁻¹ згідно із Законом № 3591-IV від 04.04.2006}

Стаття 1⁻². Особи, які мають право на пенсійне забезпечення на умовах цього Закону

Право на пенсійне забезпечення на умовах цього Закону мають звільнені зі служби (крім випадків призначення пенсії в разі втрати годувальника дружині (чоловіку) з урахуванням вимог частини п'ятої статті 30 цього Закону, яка призначається незалежно від звільнення зі служби):

{Абзац перший статті 1⁻² із змінами, внесеними згідно із Законом № 1678-VIII від 18.10.2016}

а) особи з числа військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової служби) рядового, сержантського, старшинського та офіцерського складу;

б) особи начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ України, поліцейські, співробітники Служби судової охорони, особи начальницького складу податкової міліції, особи, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України, особи начальницького і рядового складу Державної кримінально-виконавчої служби України, особи начальницького і рядового складу органів і підрозділів цивільного захисту;

{Пункт "б" статті 1⁻² із змінами, внесеними згідно із Законами № 901-VIII від 23.12.2015, № 2509-VIII від 12.07.2018, № 1150-IX від 28.01.2021}

в) особи із числа військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань, органів державної безпеки і внутрішніх справ

Зміст

ВСТУП	3
ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	4
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	12
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»	13
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»	80
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 24 грудня 2019 р. № 1088 «Деякі питання виплати пенсій окремим категоріям громадян»	158
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 30 серпня 2017 р. № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб»	160
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 28 грудня 2011 р. № 1381 «Про підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення»....	198
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 16 лютого 2022 р. № 118 «Про індексацію пенсій та заходи щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2022 році».....	203
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 14 липня 2021 р. № 713 «Про додатковий соціальний захист окремих категорій осіб»	210
ПРАВОВІ ВИСНОВКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ У СПРАВАХ ПРО ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	213

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ.....	334
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАНЬ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ.....	341
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».....	341
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» ...	581
ПОСТАНОВА ПРАВЛІННЯ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ від 30.07.2015 № 13-1 «Про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України».....	602
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 26 лютого 2022 р. № 162 «Про особливості виплати та доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану».....	636
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 8 березня 2022 р. № 225 «Деякі питання порядку проведення медико-соціальної експертизи на період дії воєнного стану на території України».....	644
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 1 квітня 2022 р. № 377 «Деякі питання виплати пенсії в разі втрати годувальника під час дії воєнного стану».....	647
ПРАВОВІ ВИСНОВКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	648

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНЕ ВИДАННЯ

ПЕНСІЙНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ

ЗАГАЛЬНЕ ПЕНСІЙНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ Видавничий дім «Професіонал»

Підписано до друку 26.06.2023. Формат 60x84 1/16.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 43,25.

ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 1533

WAR BOOKS
військова література

КУПИТИ